

OPISNO OCENJEVANJE PRI ŠPORTNI VZGOJI – povzetki okrogle mize

dr. Vesna Štemberger, doc, Pedagoška fakulteta Ljubljana.

Vladimir Milekšič, Zavod RS za šolstvo

mag. Tjaša Filipčič, asist., Pedagoška fakulteta Ljubljana

Katedra za šport in didaktiko športne vzgoje Pedagoške fakultete Ljubljana je 19. januarja 2006 organizirala okroglo mizo na temo *Opisno ocenjevanje pri športni vzgoji v prvi triadi osnovne šole*. Okrogla miza je bila namenjena vsem, ki poučujejo športno vzgojo v prvi triadi ter vsem, ki jih to področje tako ali drugače zanima. Okrogle mize se je udeležilo 34 kolegov in kolegic iz prakse (razrednih učiteljev in športnih pedagogov), sodelavcev s fakultete ter študentov. Namen okrogle mize je bil kratka predstavitev opisnega ocenjevanja pri športni vzgoji, predvsem pa izmenjava izkušenj, mnenj, iskanju odgovorov na postavljena vprašanja ter usklajevanju med teorijo in prakso. Tudi zato sta bila moderatorja predstavnik Zavoda RS za šolstvo, g. Vladimir Milekšič ter predstavnica Pedagoške fakultete Ljubljana, dr. Vesna Štemberger.

Športna vzgoja je tako kot ostali predmeti del rednega predmetnika, zato naj bi se tudi športna vzgoja, enako kot ostali predmeti, ocenjevala v prvem triletju z opisno oceno, v drugem z opisno in s številčno oceno, v tretjem triletju pa s številčno oceno.

Zaradi učnega načrta (1984), ki ni natančneje določal standardov znanj, določal pa je minimalne standarde za razvoj gibalnih sposobnosti, se je zadnjih trideset let ocenjevalo predvsem razvitost gibalnih sposobnosti, ne pa znanja učencev. Takšno ocenjevanje zagotovo ni ne pravično ne humano, žal pa se posledice tega kažejo v praksi še danes, ko nas bolj zanima, kako hitro je nekdo tekel kot ali teči sploh zna in kako. Zato je potrebno miselnost (če je glede ocenjevanja sploh obstajala) v zvezi z ocenjevanjem športne vzgoje močno spremeniti in upoštevati popolnoma vse učence, ne le tiste, ki bi zaradi naravnih danosti tudi brez posebne vadbe in vloženega truda lahko dobili visoko oceno.

Skladno z novim učnim načrtom za športno vzgojo (2001), Pravilnikom o preverjanju in ocenjevanju znanja ter napredovanju učencev v devetletni osnovni šoli, preverjamo in ocenjujemo stopnjo osvojenosti športnih (praktičnih in teoretičnih) znanj, ki so v učnem načrtu opredeljena kot standard znanja, ne ocenjujemo pa številnih, prav tako zelo pomembnih nekognitivnih ciljev (interes učenca, higienske navade, vedenja, stališča, odnos, motivacijo...).

Ocenjevanje pri športni vzgoji se od ostalih predmetov loči nedvomno tudi v organizaciji pouka, saj pri športni vzgoji ni izdelka, ki bi ga lahko učitelj v miru pregledal in ocenil, morda tudi večkrat prebral in primerjal s postavljenimi kriteriji. Ocenjevanje pri športni vzgoji poteka hitro in brez možnosti »ponavljanja posnetka« (razen če učenec isto nalogo večkrat izvede, da ga lahko učitelj korektno oceni, česar pa tudi ne moremo ponavljati v nedogled). Poleg tega je potrebno med ocenjevanjem znanja zaposliti tudi ostale učence, kar je pri športni vzgoji še bolj pomembno zaradi varnosti, saj učenci, ki jih učitelj trenutno ne ocenjuje, ne sedijo, pač pa so aktivni in to v telovadnici, ki je že sama po sebi prostor, ki otroke spodbuja k gibanju. Zato je optimalna rešitev za ure, ko ocenjujemo znanje otrok, uporaba skupinske učne

oblike, in sicer klasične vadbe po postajah. Učitelj na eni postaji preverja/ocenjuje znanje, na ostalih postajah pa so učenci zaposleni z gibalnimi nalogami, ki ne zahtevajo varovanja ali asistence, hkrati pa morajo biti otrokom tako zanimive, da se ne začnejo dolgočasiti. Pri organizaciji prostora mora učitelj mesto (vadbena postaja), kjer bo potekalo preverjanje/ocenjevanje postaviti na prostor, od koder ima pogled na vse učence, učencem pa tudi ne sme obračati hrbta. Če je učitelj v telovadnici sam, mora hkrati ocenjevati učence ter nadzorovati ostale, ki jih trenutno ne ocenjuje, zato je organizacija in postavitve vadbenih mest zelo pomembna. Ker poteka preverjanje/ocenjevanje znanja pri športni vzgoji relativno hitro, učitelj nima časa, da bi med samo uro športne vzgoje oblikoval opisne ocene. Zato bi moral imeti učitelj že pred preverjanjem/ocenjevanjem pripravljene kriterije in opisnike, med preverjanjem/ocenjevanjem znanja pa v že pripravljene opisnike zapisoval oznake (npr. kljukice za opravljeno nalogo). Takšne zapise je potrebno po končani uri športne vzgoje pretvoriti v opisno oceno (več o tem lahko najdete na www.zrss.si; opisno ocenjevanje športne vzgoje).

Udeleženci okrogle mize pa so izpostavili naslednja vprašanja, na katera smo skupaj iskali odgovore, in sicer:

- 1) **Kako ocenjevati otroke s posebnimi potrebami pri športni vzgoji?** Otrok s posebnimi potrebami, ima glede na odločbo, prilagojen izobraževalni program, kjer so opredeljeni standardi znanja, ki naj bi jih dosegal pri športni vzgoji. Ocenjujemo torej doseganje individualnih standardov in ne standarde, postavljene za ostale učence v oddelku. Ostale značilnosti opisnega ocenjevanja pa ostanejo enake kot sicer. Podobno vprašanje so postavile zaposlene v Zavodu Janka Premrla Vojka v Vipavi, kjer imajo vsi učenci prilagojene programe, njihove gibalne sposobnosti pa so zelo različne. Mnenja udeležencev okrogle mize, so, da je ocenjevanje teh otrok nesmiselno, saj otroci, starši in učitelji vse potrebne informacije dobijo iz poročil sprotnega spremljanja otroka. V povezavi z ocenjevanjem otrok s posebnimi potrebami, so učitelji izpostavili tudi vprašanje in dvom, ki se jim poraja, ali so dovolj usposobljeni za delo z otroki s posebnimi potrebami pri športni vzgoji, kamor sodi tudi ocenjevanje znanja. Trenutna rešitev je le v timske delu, kjer sodelujejo tako specialni pedagogi, razredni učitelji in športni pedagogi.
- 2) Učitelji so izpostavili tudi, da **starši v veliko primerih ne razumejo pomena zapisane opisne ocene**. Ugotovili smo, da do tega prihaja večinoma zaradi tega, ker so učitelji prevečkrat neposredno prepisovali standarde znanja v opisno oceno, kar pa je bilo staršem seveda nerazumljivo. Upoštevati pa moramo tudi, da starši, če niso strokovnjaki na tem področju, ne morejo poznati pomena zapisanih standardov, kar še dodatno otežuje razumevanje zapisanega v opisni oceni. Menimo, da bi naj bila opisna ocena zapisana tako, da bi bila razumljiva uporabnikom (torej predvsem staršem), hkrati pa bi morala biti zapisana tudi strokovno korektno (torej ne preveč poenostavljati zapisov v želji, da bi opisno oceno razumeli vsi, ki bi jo eventualno prebrali). Ugotovili smo namreč, da večina staršev, ki imajo otroke v prvem triletju, vse informacije, ki jih o svojem otroku želijo in potrebujejo, dobijo že na govorilnih (pogovornih) urah.
- 3) V zadnjih dveh letih se je med učitelji razširilo prepričanje, da v **opisno oceno ne smejo zapisati, česa učenec še ne zna oziroma katerih standardov, ciljev otrok ne dosega**. To prav gotovo ni strokovno korektno, saj prihaja do zavajanja staršev, ki v opisni oceni preberejo le, katere cilje, standarde je otrok

dosegel, ne vedo pa, da obstaja npr. še nekaj ciljev, ki jih otrok (še) ni dosegel. Zato prihaja že v četrtem razredu, ko se začne pojavljati številčno ocenjevanje, med starši do zmede, saj vsi učenci niso ocenjeni z oceno odlično, kar pa iz opisnih ocen prejšnjih let ni bilo vidno. Učitelji so v strahu pred nepravilnim zapisom (torej, zapisovanjem tega, česar učenec še ne zna) »olepševali« doseženo znanje učencev, kar pa so starši tudi nepravilno interpretirali (če je bil zapis npr. »preval naprej naredi s pomočjo učitelja«, so starši ozavestili le prvi del, to je »preval naprej naredi«). Učitelji pa so izpostavili tudi, da imajo zelo različne poglede na to, kaj pomeni v določenem obdobju posamezen standard (npr. tekoče in varno izvesti preval naprej). Tako se v primeru, da ima učitelj/ica v prvem triletju bolj mile kriterije, otroka oceni zelo dobro, učitelj/ica v četrtem razredu pa isto znanje oceni neprimerno slabše (ker ima strožje kriterije). Zato bo verjetno potrebno narediti videoposnetke (DVD posnetke) vseh zapisanih standardov v učnem načrtu, da bi imeli učitelji vsaj približno poenotene kriterije glede zahtevnosti posameznih standardov. Učitelji tudi menijo, da so preveč prepuščeni samim sebi in da jim težave povzroča predvsem »razbijanje« standardov znanj, ki so določeni po triletju za posamezne razrede, saj ne vedo, kaj je pri posameznem standardu bolj oziroma manj pomembno. Menimo, da je to morda tudi posledica slabšega poznavanja metodičnih postopkov, zato bi kazalo v prihodnje poleg že obstoječih programov profesionalnega usposabljanja razmišljati tudi o posodobitvenih programih, kjer bi ponovno osvežili poznavanje metodičnih postopkov (npr. pri gimnastiki, atletiki, igrah z žogo...). Izboljšati pa je potrebno tudi načrtovanje športno - vzgojnega procesa, saj je mnogokrat neprilagojeno učencem, ki jih učitelj trenutno poučuje oziroma se premalo upoštevajo njihove značilnosti, zdravstveni status, gibalne sposobnosti, osvojeno znanje, predhodne gibalne izkušnje, vključenost v izvenšolske športne dejavnosti... Učitelji ob tem izpostavljajo problematiko načrtovanja v mesecu avgustu, ko učencev še ne poznajo, vendar menimo, da se da pri športni vzgoji, ob upoštevanju podatkov iz športno.vzgojnega kartona, opisne ocene (če je korektno napisana) in eventualni zdravstveni posebnosti, kolikor toliko korektno načrtovati delo. V mesecu septembru pa se letni učni načrt za športno vzgojo seveda dokončno prilagodi karakteristikam oddelka.

- 4) Najbolj pereče vprašanje pa je nedvomno, **kako oceniti otroka, ki se trudi**, pa zaradi različnih razlogov postavljene standarde znanja dosega na nižji ravni kot otrok, ki sicer športno vzgojo jemlje zlahka, zaradi ustreznih razvitih gibalnih sposobnosti pa nima težav z doseganjem zastavljenih ciljev. Ocenjevanje je nasploh zelo občutljiv del vzgojno-izobraževalnega procesa, med drugim tudi zaradi zgoraj navedene dileme. Poleg tega je eden od namenov športne vzgoje (in to zelo pomemben) otroke navdušiti za šport, jih ustrezno gibalno in teoretično izobraziti, da bi se s športom ukvarjali tudi kasneje, ko zapustijo obvezno šolsko izobraževanje, zato je včasih težko oceniti s slabšo oceno, otroka, ki se trudi, ki napreduje, ki ima športno vzgojo rad, vendar pa postavljenih ciljev ne dosega v celoti. Delno rešitev tega problema je mogoče poiskati v 21. členu pravilnika, ki pravi: Učenčev splošni učni uspeh se določi tako, da se upoštevajo zaključne ocene pri vseh predmetih. Pri določitvi splošnega uspeha se upoštevajo tudi učenčevi dosežki na tekmovanjih, njegov odnos do obveznosti v šoli, prizadevanje pri učenju ter aktivno sodelovanje v interesnih in drugih dejavnostih.

- 5) Zadnje vprašanje pa se je pojavilo v zvezi s **preseganjem postavljenih ciljev** (primer: cilj je bil, da so učenci prilagojeni na vodo, ena učenka pa (trenira plavanje) je ta cilj v celoti presegla, saj zna plavati v dveh tehnikah.) V primeru, da učenec presega postavljene cilje, naj učitelj to v opisno oceno tudi zapiše.

Ob zaključku okrogle mize smo opozorili tudi na najpogostejše težave, s katerimi so se ukvarjali učitelji ob opisnem ocenjevanju športne vzgoje. Najpogostejše napake, ki so jih učitelji sami zaznali ter najpogostejše napake, ki smo jih našli v seminarskih nalogah s področja opisnega ocenjevanja pri športni vzgoji so predstavljene in analizirane v nadaljevanju, predvsem z namenom, da bi le teh ne bi ponavljali.

- ✦ Teorija opisnega ocenjevanja govori o tem, da v opisni oceni najprej predstavimo vse, kar učenec zna, šele nato zapišemo tudi tisto, česar ne zna. Mnogokrat pa so se v opisnih ocenah na začetku opisa pojavljali opisi znanj, ki jih učenec še ni ali jih je delno dosegel, šele proti koncu opisa pa so bili tudi zapisi o tem, kaj učenec zna. Še posebej se je to kazalo pri učencih, ki so imeli več težav pri doseganju zastavljenih ciljev oziroma so jih dosegali na nižjem nivoju kot ostali učenci.
- ✦ Pri učencih, ki so imeli kakršne koli gibalne (ali druge) motnje, so učitelji to tudi zapisovali v opisne ocene, in sicer kot razlog, zakaj učenec ne dosega zastavljeni ciljev. Prav tako so učitelji sami opažali, da prevečkrat opisujejo otrokove lastnosti.
- ✦ Prevečkrat se je pojavil opis, kaj ima otrok rad pri športni vzgoji in česa ne mara, zapisov o tem, kaj otrok zna in česa še ne zna pa je bila le peščica. Poleg tega, da zapisi o tem, kaj ima otrok rad in česa ne mara ne sodijo v opisno oceno, pa tudi ne prinašajo nikakršnih informacij.
- ✦ Opisne ocene so bile mnogokrat preveč splošne in hkrati zelo obsežne, vendar so nosile zelo malo ali skoraj nič uporabnih informacij, ker, kot navajajo učitelji sami »ciljev nisem dovolj jasno opredelila, zato je bilo področje ocenjevanja preširoko«. Tudi sicer se je hkrati z opisnim ocenjevanjem kot izredno težavno ter premalo kakovostno pokazalo tudi področje načrtovanja. Ker so letni učni načrti za športno vzgojo napisani zelo na splošno, ker je še vedno čutiti vpliv starih učnih načrtov, kjer je bilo več poudarka na razvoju gibalnih sposobnosti ter bistveno manj na pridobivanju gibalnih znanj, se to odraža tudi pri delu učiteljev (večina ur športne vzgoje ima namreč glavni cilj razvoj ene od (ali več) gibalnih sposobnosti), kasneje pa tudi pri ocenjevanju, saj učitelj ne more oceniti nekaj, česar ni delal.
- ✦ Še posebej učitelji v nižjih razredih ugotavljajo, da je zapis mnogokrat bolj čustven kot strokoven.
- ✦ Velika težava, ki se je pojavljala tudi pri učiteljih, ki so sicer oblikovali ustrezne opisne ocene (in seveda ustrezno izpeljali že vse postopke pred samim končnim ocenjevanjem) je terminologija. Učitelji mnogokrat vedo, kaj želijo zapisati, vendar ne najdejo ustreznih izrazov, ki bi jim to omogočili.

Opisno ocenjevanje pred učitelje postavlja nove izzive, še posebej opisno ocenjevanje pri športni vzgoji, ki je v nekaterih segmentih različno od ostalih predmetov (npr. organizacija prostora, izbira ustreznih učnih metod in oblik pri ocenjevanju). Ker je problematika pereča in še zdaleč ne dovolj pojasnjena, smo se

odločili za organizacijo okrogle mize, ki jo bomo nadgradili še z okroglo mizo o načrtovanju športno - vzgojnega procesa. Poleg tega smo za vsa vprašanja s področja športne vzgoje, torej tudi ocenjevanja le te, vzpostavili elektronski naslov sportnavzgoja.pef@quest.arnes.si, in postavili spletno stran <http://www2.pef.uni-lj.si/didaktikasv> kjer lahko dobite odgovore na vaša vprašanja. Vabimo vas, da se nam pridružite, kajti le skupaj bomo športno vzgojo v nižjih razredih naredili še bolj kakovostno.